

- 2..... סדר התורה :
- 4..... מהותו של ספר דברים :
- 5..... פרשת משפטים :

הכפרנית. מובן כי יקל בעיני מי שאינו רואה את מקור התורה כולה בהתגלות האלוהית וגוזר לגזרים את התורה עד שזו נעשית לו קרעים קרעים לטעון כי "מתברים" שונים הביאו אל התורה תפישות עולם שונות. ברם, טענתם של אלה שפיצלו בין התפישות השונות הייתה אף טענה היסטורית, והיא קיימת, לדעתם, אף אם מקור התורה כולה בדברי אלוקים חיים. אנשי ההשכלה טענו כי מדובר בפיצול על רקע העמדת אלטרנטיבה לתורה בימי השיא של הנבואה, ולטענתם הוא ממשיך עד היום. גם כיום יש לראות שני זרמים של יהדות - הרבנית והסוציאליסטית - כשכל אחד מבטא פן אחר של יהדותם והם שווים בעוצמתם, בכנותם הדתית ובתוקפם. על נכונות הטענה מבחינה מעשית ירא הקהל וישפוט - האמנם דברי הנביאים הם העומדים כמורי דרך בפני המנתקים עצמם משמירת תורה ומצוות, והאם מדובר בעולם מוסרי ייחודי נבואי או שיצר הרע מצא לו דרך מודרנית לבוא בתחבולות מלחמה חדשות ולהרחיק את ישראל מאביהם שבשמיים בעשיית מעשה כזמרי ובקשת שכר כפנחס. ברם, דבריהם אינם רק פרוגרמה פוליטית אלא אף פרשנות למקרא, שכן הם מבססים את דבריהם על סתירה והבדל עז הקיימים בין המשתקף בתורה, בעיקר בחומשי שמות וויקרא, לבין דברי הנביאים, כאשר הראשונים מדגישים דווקא את הצד ה"פולחני" ואילו השניים פיתחו את מוסר הנביאים לגבהים לא ישוערו.

ברם, לטענה זו אין על מה לסמוך, והדרך בה תידחה תלמד לא רק על אי-תקפותה של טענה פרשנית זו אלא אף על אחד מיסודות מדברי הנביאים ומעשיהם. נביאי ישראל ביססו את דבריהם על התורה עצמה, ואין סתירה מהותית ביניהם לבין התורה. "מוסר הנביאים" יונק מספרי שמות וויקרא לא פחות מאשר מספר דברים. הקרע שביקשו לקרוע בין הנביאים לבין התורה הוא מוטעה, והנביאים היו ממשיכים מובהקים בדרכה של תורת ישראל. בכך מתגלים

מן המפורסמות הוא כי נביאי ישראל הקדישו חלק גדול מדבריהם לקביעת היחס הנכון לקורבנות ולעבודת ד' המעשית במקדש. בדבריהם טענו כי לא ניתן לבוא אל המקדש ולעבוד את ד' אלוקי ישראל תוך התעלמות מההקשר הרחב של עשיית רצון ד' וגילוי במציאות. על העלייה להר ד' להיות חלק ממבנה כולל של התורה כולה, ועלייתה לרצון לפני ד' מותנית בבניין אמונה שלם. הבא אל הקודש פנימה בלא שהקדים לכך טהרה מוסרית, עשיית צדקה ומשפט, שמיעה בקול ד' וניקיון כפיים אינו רצוי שם, ודבר ד' אליו שואלו מי בקש זאת מידו רמוס חצרות בית ד'. התר אחר קניית הזכות לגור באוהלו ולשכון במקום קדשו למד כי עליו לחפש אותה בהנהגתו הממונית, "כספו לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח" (תהילים טו, ה). טענת הנביאים לא הצטמצמה רק להגברת חשיבות הצדק והחסד, כי אם טענה לתלות ולחובת ההקדמה של אלה לעלייה אל הר ד'. אף על פי שבדרך כלל אין ההלכה מתנה קיום תחום אחד בתורה בחובה להקדים לו תחום אחר, ואף נראה כי לפעמים היא שוללת תלות זו באופן מפורש, הנבואה נושאת בדבריה את הגילוי הפנימי של דבר ד' התובע מבנה רוחני מלא ומדורג.

דברים אלה שימשו ביד אנשי ההשכלה פתח ליצירת משנה כוללת הטוענת כי הנביאים משקפים את פילוגה ופיצולה של היהדות לשני זרמים. זרם אחד הוא היהדות ה"פולחנית", שהעמידה את עבודת המקדש והקורבנות בראש המחויבות הדתית, והוא זה אשר משתקף בספרי שמות וויקרא, וזרם אחר, "הנבואי", שראה במחויבות המוסרית את ייעודה של תורת ישראל, והתבסס על ספר דברים. לדעתם, אין תפישות הנבואה עולות בקנה אחד עם המקום המרכזי שנתנה תורת ישראל לקורבנות, לדיני טומאה וטהרה ולכלל המצוות שבין אדם לחבירו, ועל כן לא ניתן לכרוך אותן כאחת. טענה זו מתחזקת אך אינה נסמכת ואינה תלויה, בדברי ביקורת המקרא

נ בראשונה וראו את אשר עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל (שם יב). לפיכך, כשם ששילה חרבה על רקע דומה - הביטחון המוטעה כי הקב"ה לא יניח לארון ברית ד' ליפול בשבי והטענה השגויה כי הרצון האלוקי להימנע מחילול שמו בגויים הבטיח את ניצחון מחנה ישראל - כך יקרה לירושלים.

הביקורת על עמדתם חודרת אף למהות מעשיהם. ירמיהו אינו מסתפק בבשורה כי החורבן קרוב, אלא אף ממקד את דבריו ומתמודד עם עצם הטיעון כי המקדש הוא היסוד של הקיום האמוני, ועל כן הוא הכרחי ואינו ניתן לעקירה.:

כה אמר ד' צבאות אלוקי ישראל: עלותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר. כי לא דברתי את אבותיכם ולא ציותים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח. כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם והלכתם בכל הדרך אשר אצווה אתכם למען ייטב לכם" (שם).

אין הנביא טוען כי לא דיבר ד' על דברי עולה וזבח כלל ועיקר. הנביא מדגיש את המילים "ביום הוציא אותם מארץ מצרים". בדבריו מבחין הנביא בין הציוויים שנאמרו ביום יציאת מצרים לבין אלה שנאמרו מאוחר יותר, וזאת ללא קשר לשאלה אם התורה כולה ניתנה למשה בסיני או שהיא ניתנה בגילויים שונים - באוהל מועד ובמדבר סיני, ביום חנוכת המשכן ובעת שוב המרגלים משליחותם. כך באר בעל "מצודות דוד": "...ביום שהוצאתים ממצרים לא דברתי עימהם אז על דבר עולה וזבח, ואם היה עיקר ההוצאה בעבור הבאת הקורבנות כי בזה הכל תלוי אף בזולת שמוע בקול ה' היה אם כן מהראוי להצטוות עליה ביום שהוצאתים ממצרים...".

מדבריו עולה כי יש להבחין בין דברים שנצטוו עליהם ביום היציאה ממצריים ובין אלה הרשומים בתורה בשלב מאוחר יותר. אמנם, הקביעה כי לא דיבר ד' על דברי עולה וזבח ביום היציאה ממצרים צריכה להיבחן לאור דברים הקשורים בקורבנות המופיעים בשלבים מוקדמים מאוד, כגון קורבן פסח וכגון הפסוקים בסוף פרשת יתרו "מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך את צאנך ואת

הנביאים כפרשנים המוקדמים ביותר למקרא. פרשנות המקרא שבידינו לא התחילה רק בשלהי ימי הבית השני עם כתיבתם של דברי תורה - העלאת דברי הנביאים על הכתב הייתה למעשה הפרשנות הכתובה הראשונה של התורה. ככל שיתברר הקשר בין דברי הנבואה לבין התורה עצמה יתברר יותר התפקיד המהותי שמילאה הנבואה בפרשנות המקרא, בהתוויית דרכו של עם ישראל לאורה והמשכיות הגילוי האלוקי שהתחיל בהר שיני ונשמר כל עוד ישמשה הנבואה, רוח הקודש ובת קול כמביאה את דבר ד'.

היכן עיגנו נביאי ישראל את טענתם ביחס לעבודת ד' שבמקדש את דבריהם? במה נאחז דבר ד' שבקרבים בטענו כי אין האדם הנגוע בעבירות שבין אדם לחבירו רצוי בבית ד'? מהיכן שאבו את הקביעה כי רצון ד' הוא בחסד ולא בזבח ובדעת אלוקים יותר מעולות - האמנם מדובר בחידוש שהתגלה אליהם מן השמיים מאות שנים לאחר כתיבת התורה או שעניין זה נאמר למשה מסיני והוא מרחף על פני התורה כולה?

נראה כי הנביאים התבססו על שלוש נקודות בסיסיות בתורה: על סדר מתן תורה, על מהותו של ספר דברים ועל מבנה פרשת משפטים.

סדר התורה:

בין הבעיות הקשות שעמדו בפני ירמיהו הייתה העובדה כי הופגן כלפיו חוסר אמון בתוכן נבואתו. אף שירמיהו בישר על חורבן קשה העומד לבוא לא נענו לנבואתו רבים ממלכת יהודה, והוא אף נתפש בעיני חלק מהם כנביא שקר. (פרק כו). ירמיהו בישר כי היחס למקדש הוא מוטעה, ודברי העם כי "היכל ד' היכל ד' היכל ד' המה (ירמיהו ז, ד) מתבססים על הנחה שגויה. ממלכת יהודה נסמכה אל אמונתו הדתית כי אדון הבית לא יניח להחריב את ביתו, ועל כן אלה המוצאים מקלט בירושלים מובטחים מפני כל נגע. ואילו דבר ד' שבפי ירמיהו היה הפוך - האמונה כי המקדש מוגן וכי היותה של בית ד' עומד במרכז ירושלים מהווה תעודת ביטוח מפני הגלות עומדת בסתירה לתקדים ההיסטורי שקרה בשילה: "כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו אשר שכנתי שמי שם

בדרך בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך". אף על פי כן, דברי הנביא אינם נסתרים מכוח עובדות אלו, ולו רק בשל משקלם הנמוך ביחס למצוות התורה שבספר שמות עד לפרשת תרומה.

על מה כן נצטוו ביום היציאה ממצרים ? קודם לפרשת תרומה, הפותחת את פרשיות המשכן נצטוו על פרשת משפטים, הכוללת, ברובה, שני עניינים בסיסיים - ראשון בהם הוא הסדרת דיני נזיקין שבין אדם לחבירו. אלו הם המשפטים המסודרים בסדר חשיבות יורד, וקובעים את רוב דיני נזיקין, שומרים ודברים הדומים לכך. שני בהם הוא הסדרת נושאי החסד כמו אי-הונאת גר, השבת שור וחמור טועה, אי לקיחת ריבית וכדו'. בפרשה זו ישנם עניינים שבין אדם למקום כמו פרשיות המועדות, שמיטה ושבת (בהם נדון בהמשך) והיחס למכשפה ולזובח לאלוהים אחרים. כל אלה מתאימים מאוד למה שקדם לפרשת משפטים - עשרת הדברות, ואי-ההתייחסות לקורבנות ולסובב אותם כגון טומא וטהרה בולטים מאוד.

השאלה בדבר טיב עשרת הדיברות והסיבה כי דווקא מצוות אלו הן אלה שנבחרו למעמד הר סיני ידועה, וניתנו לה תשובות רבות. חלק מן הפייטנים הקדומים שזרו את תרי"ג המצוות סביב עשרת הדיברות ובכך קבעו כי יש לראות בדיברות כעין "אבות", המבטאים את המצוות כולן. ברם, פרשנות זו היא בעייתית בשל ההעדר הבולט של מצוות העוסקות בשני סדרים בש"ס - קדשים וטהרות, ואף סדר זרעים אינו מופיע בהם אלא בעניינים הקשורים למסכת ברכות בלבד. גם ללא תשובה מוסכמת בדבר הסיבה לבחירה דיברות אלה דווקא די לנו אם נטען כי דברי ירמיהו שביום היציאה ממצרים לא דיבר ד' עם עם ישראל על דברי עולה וזבח עומדים במבחן פשוטו של מקרא.

אף קודם לעשרת הדברות נצטוו על עניינים שונים. במרה נאמר "שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו". נחלקו ראשונים מהו אותו חוק ומשפט שנצטוו במרה. חלקם בארו כי אין מדובר במצוות ספציפיות, אלא "התחיל להוכיחם שיקבלו עליהם את החוקים ואת המשפטים אשר ילמדם והוא יעשה צרכיהם. והיאך שם לו חוק ומשפט? שאמר להם אם שמוע תשמע לקול ד' אלקיך וגו' ושמרת כל חוקיו שצויה

אתכם... (רשב"ם); רש"י ביאר כי מדובר על חלק ממצוות התורה, "במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין"; ואילו רמב"ן באר כי מדובר על אורחות המדבר: "ועל דרך הפשט, כאשר החלו לבא במדבר הגדול והנורא וצמאון אשר אין מים שם להם במחייתם וצרכיהם מנהגים אשר ינהגו בהם עד בואם אל ארץ נושבת, כי המנהג יקרא "חק"... שייסרם בחקי המדבר, לסבול הרעב והצמא, לקרוא בהם אל ה', לא דרך תלונה. ומשפטים, שיחיו בהם, לאהוב איש את רעהו, ולהתנהג בעצת הזקנים, והצנע לכת באהליהם בענין הנשים והילדים, ושינהגו שלום עם הבאים במחנה למכור להם דבר, ותוכחות מוסר שלא יהיו כמחנות השוללים אשר יעשו כל תועבה ולא יתבוששו, וכענין שצוה בתורה כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע...". בין כה ובין כה לא נאמר דבר על ענין עבודת ד' בקרבנות, אלה על קבלת חוק ומשפט ייחודיים עוד קודם למעמד הר סיני. אליבא דרמב"ן מצוות מרה הן חלק מיסודות ההתנהגות האנושית שקדמה למתן תורה.

אף יציאת מצרים לא התבססה על קרבן. אמנם, נצטוו בה ישראל לדורות על קרבן הפסח, אולם פסח מצרים עצמו לא היה קרבן במובן המקובל של המילה. למעשה, מדובר על כריתת ברית בין ישראל לבין ריבונו של עולם, והדבר נכון אף לדורות. שתי בריתות לאדם מישראל עם קונו. ראשונה בהן היא הברית האינטימית, האישית, בה זכרי המשפחה נושאים בגופם חותם אות ברית קודש. שניה בהן היא הברית הלאומית שנכרתה עם יציאת מצרים בשימת דם מעשה הפסח על המשקוף ועל שתי המזוזות. קרבן הפסח הפך את היחידים בניא אברהם אבינו לחטיבה אחת שהתבטאה בפסיחה על בתי בני ישראל, ולפיכך נקבע לדורות כברית המתחדשת בין היחיד מישראל לבין האומה שהיא סגולה מכל העמים.

בדרך זו ניתן אף לטעון כי יש בסיסים רחבים להופעתה של תורה עוד קודם לנתינתה, ואף קודם למצוות יציאת מצרים, וגם שם לא דיבר ד' על דברי עולה וזבח. אף האבות שמרו תורה, במובן מסוים, שכן נהגו בדיני קבורה ונישואין, ייבוס ומעשרות, השבת גזל ושמירה על טוהר הברית; מעל כל אלה

4 שונה לספר דברים, שאינו מבאר אותו רק כחזרה כוללת על מצוות התורה.

בנוסף לעובדה זו ידועה מכבר תשומת הלב שניתנה להעדר ציון מדוייק למקום בו תרוכז עבודת ד'. ספר דברים מדבר בכל העת על "המקום אשר יבחר ד'", בעתיד, ואינו חושף את המקום. הוא מצווה מצוות רבות שינבעו בעתיד מן העובדה כי הקב"ה בחר במקום מסוים, ומלמד כי תהיה מהפכה בדרכי עבודת ד'. את התקופה הנוכחית הוא מכנה במילים "איש כל הישר בעיניו", דבר העומד בסתירה למה שידוע לנו על המדבר מאיסור שחיטת חוץ המופיע כבר בספר ויקרא (ראה ספרי דברים פסקה סה). אף על פי שריכוז העבודה במקום אחד היא הדרך הנבחרת אין ספר דברים מורה על מיקום מודייק, אלא מבשר כי בעתיד יחשוף הקב"ה את מקומה של עיר הקודש והמקדש.

נראה כי עובדות אלו מלמדות על מהותו של בספר דברים. אין ספר דברים חזרה כוללת על התורה אלא קביעת הדברים הראשונים אותם יש לממש עם הכניסה לארץ. נאומיו של משה רבינו מציבים את היסוד לכינון האומה הישראלית בארצה, ואינם עוסקים, עדיין, בתקרה. עניינים אלה הם ביעור עבודה זרה, ומימוש של עשרת הדברות במובן הכולל: הרחבה של לא תשא את ד' אלוקיך לשווא לאיסור לעבוד את ד' בכל מקום ולהימנעות מחיקוי דרכי העובדה של הגויים; הרחבה של מצות השבת למועדים כולם; כיבוד אב ואם הופך ליסוד מכונן של מעמד כל סוגי ההנהגה - מלך וכהן, נביא ושופט; לא תרצח הוא מבוא לפרשיות הנוגעות בשפיכות דמים מסוגים שונים, למן המלחמה ועד למשפט מוות באיד, ולמן עגלה ערופה ועד לבן סורר ומורה ולאיסור הלנת המת - כל אלה נוגעים לחובת ההגעה לארץ ולמימוש התורה באופן מעשי בשלבים הראשונים. אלה הם דברי משה, שקיבלו גושפנקא אלוקית לקדושתם, והם מדריכים את העם בערבות מואב כיצד יש לממש את התגלות התורה במלואה.

על רקע זה מובנית ההסיבה לאי חשיפת מקום המקדש. כהמשך לגילוי האלוקי שבספרי שמות וויקרא מלמדת התורה כי יש מקום מרכזי לאותו מקום בו יבחר ד', אולם הוא יופיע ויתגלה רק

התנוססה הקריאה בשם ד' על פני המציאות כולה, וחיים טבעיים של דרך ארץ - עבדות אדמה ורעיית צאן, צבירת רכוש והקמת משפחה. אף אלה תורה הם ואף הם טבועים בחותמו של הקב"ה בורא עולם ויוצר הבריות. גם הקרבת הקורבנות שנהגה בתקופת האבות לא היתה עניין שבצווי וודאי לא שבשגרה כקורבן התמיד אלא חלק מקביעת אוהל במקום מסוים וקריאה בשם ד'. מדובר באחדות מלאה של הופעת דרך הארץ.

בכך נמצאו דברי ירמיהו מכוונים לפשוטו של מקרא.

מהותו של ספר דברים:

מקום שני בו ניתן לבסס את הראייה הנבואית ולקשור אותה בתורה שבכתב הוא ספר דברים עצמו. אף שספר דברים קרוי משנה תורה אין הוא חזרה על התורה במובן הפשטני של המילה. במבט ראשון אומנם נדמה כי משה רבינו עומד בעבר הירדן ומוסר לעם מחדש את התורה כולה, כדי לבצר את מעמדה ולכרות עליה ברית. ברם, המעיין היטב יראה כי נעדרות מספר מצוות פרשיות שלמות של מצוות. כמעט כל מצוות ד' המצויות בספר ויקרא אינן מצויות בספר דברים. כך אין בו דבר מעניין הקורבנות, ועל פרשיות ויקרא וצו אין משה רבינו חוזר כלל ועיקר. הדבר היחיד המצויין הוא העובדה כי בעתיד ייבחר מקום על ידי ריבונו של עולם לשכן שמו שם ולשם נביא את קורבנותינו ואת נדרינו. פרשיות תזריע ומצורע העוסקות בסדרי טומאה וטהרה חסרות אף הן, ומשה רבינו אינו חוזר על הרחקת טמאים מן המחנה, דיני מצורע ושאר טומאות היוצאות מגופו ואף לא על דיני טומאת מת המצויים בפרשת חוקת שבספר במדבר. הדבר נכון גם ביחס לרוב מצוות פרשיות קדושים ואמור. מצוות השמיטה אמנם מופיעה בספר דברים, אך רק בהקשר של שמיטת כספים ואין מדובר בשמיטת קרקעות; המעשר עליו מדובר בספר דברים הוא מעשר שני ולא מעשר ראשון הניתן לשבט לוי חלף עבודתו בבית ד'. גם פרשיות מאכלות אסורות השנויה הן בפרשת שמיני והן בפרשת ראה אינן זהות - בספר ויקרא מדובר על בחינת טומאת וטהרת הגוף שבמאכלות אסורות, ואילו בספר דברים מודגש איסור האכילה וטומאת החטא. כל אלה מורים כי לתור אחר הסבר

והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתמים: אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשך. אם חבל תחבל שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו. כי הוא כסותה כסותו לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני. אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר. מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי. כן תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לי. ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אתו. לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס. לא תהיה אחרי רבים לרעת ולא תענה על רב לנטת אחרי רבים להטת. ודל לא תהדר בריבו. כי תפגע שור איבך או חמרו תעה השב תשיבנו לו. כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו. לא תטה משפט אבינך בריבו. מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע. ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים. וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים. ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה. והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך. ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמרך וינפש בן אמתך והגר. ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך. שלש רגלים תחג לי בשנה. את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם. וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה..."

המעין היטב יראה כי דברי הנביאים מתבססים על פסוקים אלה. אף הם דיברו על הימנעות מאונאת גר ופתיחת דלת לעני ולדך; על הלוואות ולקיחות ריבית; על האיסור לקלל מנהיגות והחובה שלא להסכים לאנרכיה; על לקיחת שוחד ועיוות דין; על מצוות המועד והחג. כל אלה הם תכני הנבואה המובאים בלשון פרשת משפטים. הרוצה להרחיב בסוגיה זו ילך אל ספרי ההקבלות שבין הנביאים למקרא (כגון מקבילות במקרא או המבואות לפירוש דעת מקרא ושם ימצא עולם ומלואו.

בהמשך. רק כאשר תיבנה הפירמידה כולה וימומשו עשרת הדברות במובנן הרחב יתגלה ריבונו של עולם ויחשוף את המקום בו איוה לבנות בו בית עולמים. כך עולה מן התורה שבכתב וכך אכן קרה בפועל - גילוי ירושלים ארע למעלה מארבע מאות שנה לאחר הכניסה לארץ ישראל, ורק אז הוחל לבנות מקדש קבע לאלוקי ישראל בירושלים.

הנביאים, אפוא, מבטאים היטב את מהותו של ספר דברים. כמו הגילוי האלוקי שבתורה, גם הם קוראים להקדים סדר מסוים. אין הנביאים יוצאים נגד הקורבנות ונגד עבודת ד' במקדש. אותו ישעיהו שדבר על למה לי רוב זבחים והדגיש כי "...לא העבדתך במנחה ולא הוגעתך בלבונה" (מג, כג), הוא שזה שגם ניבא "...והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים" (נו, ז); המשורר שלימד "כי לא תחפץ זבח ואתנה עולה לא תרצה. זבחי אלוקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה" (תהילים נא, יח-יט) אמר באותו פרק עצמו כי בעתיד יתקיים "אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים" (שם כא). כך עשה גם בפרק שלפניו כשאמר "לא על זבחיך אוכיחך ועולתיך לנגדי תמיד. לא אקח מביתך פר ממכלאתיך עתודים" (שם נ, ח-ט) ותוך כדי דיבור אמר (על פי פשוטו של מקרא, אך ראה התרגום) "זבח לאלוקים תודה ושלים לעליון נדריך" (שם יד). כל אלה מלמדים כי לא יציאה נגד עבודת ד' במקדש יש כאן כי אם תביעה לסידור העבודה בסדר מסוים.

פרשת משפטים:

לא רק סדר התורה מלמד על כך אלא גם סדר פרשת משפטים לעצמה. דברים אלה למדתי מפני ר' יואל בן נון ואני מביאם בקצרה.

לאחר שפרשת משפטים מסדרת את דיני הנזיקין, בסגנון מיוחד של מקרה ותוצאה (כי...אז...) עוברת התורה למצוות המוחלטות:

...וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים. כל אלמנה ויתום לא תענון אם ענה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו. וחרה אפי

פרשנות נבואית זו לתורה עשויה להיות אחד הבשורות הגדולות של הציונות הדתית לתורת ישראל. הקמת התורה על יסודותיה מהווה בשורה הפונה לשני כיוונים. מחד גיסא היא מבטלת את הטיעון השקרי בדבר היותה של התורה רחוקה מענני מוסר וצדק, ומתרכזת ב"פולחן" בלבד, עד שהנביאים עצמם רחקו ממנה והציעו דרך אחרת. מאידך גיסא, היא מרחיבה את גבולה של תורה ופורצת את ד' האמות המצומצמות שהועידו לה תנועות תורניות ורבניות אחרות. אין היא מסתפקת עוד בגבולות מצומצמים של אלפיים אמה אלא היא שבה אל מלוא רוחב התחום מדאורייתא - י"ב מיל, ובכך היא מקיימת בעצמה את ונקדשתי בתוך בני ישראל.

נראה כי שתי מסקנות עולות מהפירוש הנבואי לתורה. ראשון שבהם הוא המבנה של הפירמידה השלמה. אין הנביאים משרטטים יהדות אחרת ואין מדובר בשני זרמים שהתפתחו באופן עצמאי ומאפשרית בחירה ביניהם. דברי הנביאים יונקים באופן ישיר מלשד תורת אמת, ותורת ד' התמימה אחת היא. משום כך, המעמיד את היהדות על מלוא קומתה עוסק במלוא היקף רוחב המציאות. - למן דרך ארץ שקדמה לתורה שהיא טבעיות החיים ועד למרומי הר בית ד' וקביעתו כמקום השראת שכילה וכעבודת ד'. אין לנתק את הקצוות, ולא ניתן להמיר רע בטוב וטוב ברע. ההולך בדרכה של תורה מציב את רגלי הסולם על אדמת דרך הארץ וראשו מגיע השמימה בצפייה ובכיסופים לראות את פני ד' שלוש פעמים בשנה ולזכות לעשות שם את עולתינו ואת זבחי ניחוחנו. זאת קומת התורה המלאה. לימים בוטאה זו בתחילת ספר מלכים, שם אכן מתוארים ימי שלמה ככאלה. הנבואה אינה פוסחת על מרכיבי המציאות והעושר של ממלכתו, דרך חוכמתו ומשפט הצדק ומסיימת בהשראת השכינה ובהיותו של בית ד' מכון לשבתו עולמים. ימי שיא אלה הם הביטוי המלא לעולמה של תורה ולמבנה הנכון.

בין שני הקצוות מצויים נדבכים של תורה, הכרוכים בברית האלוקית ובהיותנו סגולה מכל העמים כמו גם במשפטים בל ידעום גויים אחרים. עולם מלא של מצוות ודיני נזיקין, מעשים הנוגעים לחסד ויסודות הנעוצים בצדק, ימי חג ומועד וביעור עבודה זרה וזבחים לאלוהים אחרים.

עניין שני הוא סדר הבנייה. אף שהציפייה לבניין הבית ולשוב שכינת ד' לשם חופפת עלינו כל היום יש להטמיע את דברי הנביאים כי מדובר בסדר ובמבנה שאינם היסטוריים בלבד אלא יש לראותם כהוראות לביצוע. המבקש לבנות את בית המקדש אינו יכול להקימו כמגדל הפורח באוויר. הוא מחויב לייסד עת מכונותיו על אדני הצדק והמוסר, דרך הארץ ומעורבות בריב יתום ואלמנה. אין בית המקדש נבנה בירושלים בלבד - על מלוא אורך הארץ ופרשית מוטת הכנפיים המלאה צריך להיבנות מקדש הקודש, כדי שיסודותיו העמוקים יכוננו הופעה מלאה של אור ד' במציאות.